

ZILLEGHEM

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

25STE JAARGANG NR 3
JULI - AUGUSTUS - SEPTEMBER 2004

Verantw. Uitg.: B. Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 Zedelgem

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
“PASTOOR RONSE”

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

V. Deceuninck	De Zedelgemse gemeentehuizen.....	83
J. Braet	De ‘Jules Polletstraat’ Onze oud-voorzitter krijgt een straatnaam	96
R. Decock	Warmte in de bedstee.....	106
B. Denys	Op de boekenplank: Vluchten voor de Grote Oorlog (Siegfried De Baecke).....	113
AANKONDIGINGEN:	- “Teper en de Eerste Wereldoorlog” door Paul Vandenbussche	120
	- 25 jaar Heemkundige Kring Pastoor Ronse.....	122

SEPTEMBER 2004 – 25ste Jaargang Nr 3

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys
Patrick Arnou
Johan Braet
Géry Cappon
Victor Deceuninck
Jef Depuydt
André Ramon

Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem
B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Wantestraat 136, 8310 Assebroek
Patrijzenhoek 9, 8210 Zedelem
Xaverianenstraat 3, 8200 St.-Michiels
Eernegemsestraat 6, 8211 Aartrijke
Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke

Lidmaatschap: € 7,50

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Secretariaat:

A. Ramon, Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke
Tel.: 050 / 20 94 95 – Fax: 050 / 20.94.95

Abonnementen:

P. Arnou, B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Tel.: 050 / 20 98 58 – Fax: 050 / 20 95 01

Studies verschijnen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels

www.heemkundezedelgem.be

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 LOPPEM

DE ZEDELGEMSE GEMEENTEHUIZEN

V. Deceuninck C.F.X.

Iedere Zedelgemnaar kent het huidige gemeentehuis op de hoek van de Snellegemsestraat en het Amaat Vynckplein. Velen onder onze lezers hebben het zelfs weten bouwen. Maar daarvoor? Waar was de gemeentelijke administratie toen gevestigd? Na wat zoeken en grasduinen in boeken en archieven kunnen we tot de volgende conclusie komen.

“De Gouden Leeuw”

De oudst gekende vestiging van het “raadhuis” in Zedelgem was gelegen aan de Torhoutsesteenweg in de herberg en brouwerij “De Gouden Leeuw”, het huidige “Voutje”.¹ Pieter Luyckx had die gebouwd tijdens of kort na de aanleg van de steenweg (1751-1754) en het moet wel het meest luxueuze herberg/hotel van heel de gemeente geweest zijn. In 1773 verkozen immers vijf ingenieurs van het korps van de artillerie van Hare Majesteit Maria Theresia er te logeren. Zij waren belast met het opmaken van de Ferrariskaart.²

Ronse zelf legt voor de vestiging van het “raadhuis” aldaar echter geen harde bewijzen op tafel, maar hij zal zeker zijn redenen gehad hebben om dat te beweren.

Het is best mogelijk en aannemelijk dat het raadhuis zo ver van de dorpskom lag.

Toen in 1800 Joseph Adriaens “maire” (lees: burgemeester) werd van de “commune Zedelghem” en Jean Baptiste Devleeschauer

---

¹ RONSE F., *Zedelgem-Veldegem, Beschrijving en Geschiedenis*, 1934, p. 46.

² CAPPON G., *De Herberg “De Gouden Leeuw”*, in “Zilleghem”, 3de jg. p. 94.

“adjoint”, lag het ook voor de hand dat de zaken van de “commune Zedelgem” in de Gouden Leeuw afgehandeld werden. Joseph Adriaens woonde immers op zijn hofstede langs de huidige Bruggestraat (nr. 193) en adjoint J.B. Devleeschauwer, de “adjoint” - of in huidige taal: “schepen”- was door zijn huwelijk met de weduwe van Pieter Luyckx³, de nieuwe uitbater geworden van de Gouden Leeuw.

Herberg Sint-Joris

In 1830 werd notaris Franciscus Jacobus Hatse burgemeester. Hij bouwde zich een voor die tijd prachtig huis in de Groenestraat, nu nr. 29.⁴ Hij vond wellicht de afstand naar het toenmalige “gemeentehuis” aan de Torhoutsesteenweg toch wel wat ver van de dorpskom waar hij woonde en besliste daar verandering in te brengen. Zijn keus viel op de herberg Sint-Joris, op de hoek van de Snellegemsestraat en de Loppemsestraat, een honderdtal meter van zijn eigen woning. Daar woonde Jacobus Demeulenaere (° te Zedelgem, 1773), gehuwd met Marianna Vyncke. Hij was brouwer-herbergier in St.- Joris.

Uit die tijd vonden we een betaalbewijs terug in de gemeentelijke archieven van Zedelgem van het jaar 1836. Hieruit vernemen we dat de ontvanger, Karel Vermoete, gelast wordt door burgemeester Hatse aan “sieur Jacobus De meulenaere te Zedelghem de somme van ’t zestig francs” te betalen “om huer van het Raedhuys, gedurende het jaer 1800 zeven en dertig”.⁵

---

³ ARNOU Patrick, *Oude grafstenen in de St.-Laurentiuskerk te Zedelgem*, in *ZILLEGHEM*, 4de jg. 1983, p. 154.

⁴ Voor dit huis: zie ARNOU P., *75 jaar Broeders Xaverianen, Sint-Leoschool te Zedelgem*, 1980, p. 13 en *Zedelgem 900 jaar*, 1989, p.75.

⁵ G.A.Z., bewijsstukken 1837.

Provincie Westland

Gemeente Zeevliet

N° 1A

Arvondijferment
Brazze
Cant van fr. 60.
huur Raubuyt
Dinsdag 1837

Uy Burgemeester en Schepenen
der Gemeente Zeevliet gecreeven
een met keuel verzwelt ontfanger
der Gemeente penningen t. b. taalen
van sicut Jacobus de mensewaard
te Zeevliet, die som van
St. Joris francs, over huur van
het Raubuyt, geveuren t. b.
van 1800 zeren en dertig.

St. Joris tegenwoordig (behuurlijk)
gelykwaard afgedaerd op het bor en
spanen Cant van fr. 60 in waken
worden gelaten

Gedien te Zeevliet den 28sten
December 1800 zeren en dertig.

Bin Burgemeester

J. H. van
B.

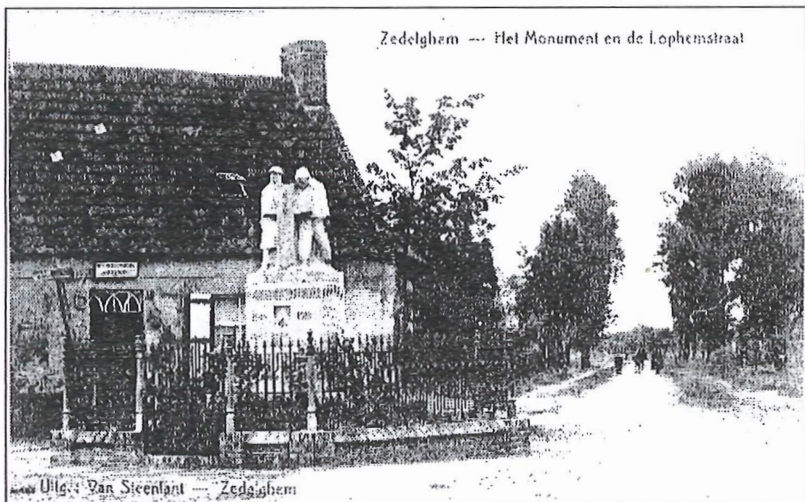
Den Schepen
E. J. Baas

Correspondentie:
Den Secretaris,
M. M. M. M.

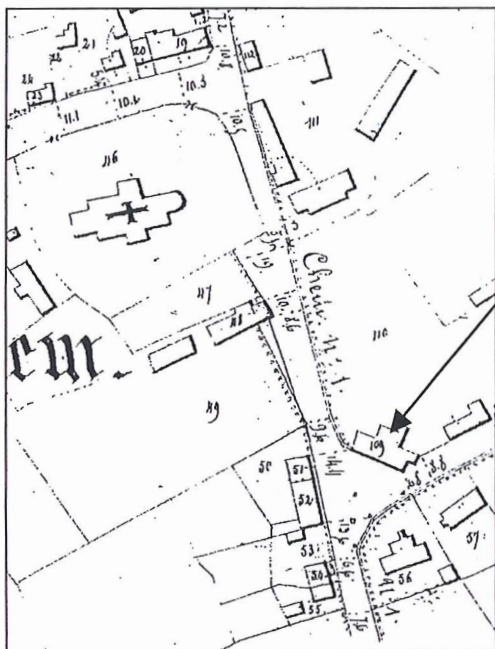
E. J. van
H. J. van
H. J. van

(G.A.Z: bewijsstukken 1838)

Bij de bewijsstukken van 1840 vinden we een dergelijk document, met dezelfde uitgever, dezelfde begunstigde en dezelfde som. Aangezien over de jaren heen in die tijd niet alle bewijsstukken bewaard werden, kunnen we niet nagaan hoelang St.-Joris gehuurd werd als "raadhuys".

*Herberg St.-Joris achter het monument
(opname na WO I – Verz. G.A.Z)*

*Zedelghem dorp anno 1844.
Nr. 109: Herberg St.-Joris.*

*Detail uit de kaart van de
buurtwegen (G.A.Z).*

Herberg “t Gemeentehuis” (B99)

Joseph Lievens, burgemeester van 1855 tot 1878, hield blijkbaar van verandering. Onder zijn bestuur werd verhuisd. Hoelang hij er over heeft moeten denken en zoeken naar een nieuwe locatie, daar hebben wij het raden naar. Maar in de rekening van 1878 lezen we: “Aen vrouw Rosalie Mergaert, wed. Colpaert, voor een jaer huer van het raedhuis dezer gemeente in 1878: 80,- frs”⁶. Ook in de rekening van 1879 vinden we dezelfde tekst terug.

Wie was Rosalie en waar woonde ze? Rosalie Mergaert werd in Zedelgem geboren op 5 mei 1832 en huwde op 6 september 1861 Louis Colpaert, een landbouwer uit Varsenare, die weduwnaar was van Beatrix Vanhollebeke. In het gezin Colpaert-Mergaert lagen blijde en droeve dagen dicht bij

Bij Rosalie Mergaert: herberg “t Gemeentehuis” feestelijk versierd bij de inhuldiging van een burgemeester...(Foto verz. Noël Denolf)

⁶ G.A.Z. Rekening 1878.

elkaar. Weldra mochten ze zich verheugen in de geboorte van een dochter op 26 juni 1862 die ze Prudentia-Rosalia doopten. Nog geen jaar later echter overleed vader Louis (29 maart 1863). Maar Rosalie bleek niet lang alleen te kunnen leven en huwde haar schoonbroer Jacobus op 10 juni 1864. Na een tiental gelukkige jaren stierf echter ook haar 2de man op 9 december 1875. Als weduwe baatte ze verder de herberg "t Gemeentehuis" uit in de Groenestraat met huisnummer B99.

De huur van de "raadzaal" zal haar best van pas gekomen zijn. Later werd de zaak onder de naam "Oud Gemeentehuis" overgenomen door Prudentia-Rosalia die huwde met Aimé Lievens. Van die herberg blijft niets meer over: het huis werd gesloopt. Het stond ongeveer waar nu het huis nr. 75 staat, schuin tegenover het bestaande benzinstation.

Herberg "t Gemeentehuis" (B91)

Met de verkiezingen van 1879 veranderde veel in Zedelgem, en in Zedelgem niet alleen. De katholieken werden prompt uit het bestuur van het land en van de gemeente gewipt door de liberalen. Voor Zedelgem was het Baron Camille de Vrière die het vuur aan de lont gestoken had en als derde burgemeester de plak zwaaide op de gemeente. We herinneren ons nog de tegenwerking van de toenmalige burgemeester en het bestuur tegen al wat maar enigszins katholiek was, alsook zijn rol in de plaatselijke schoolstrijd.⁷

Waar bevond zich het raadhuis tijdens de ambtsperiode van Camille de Vrière? Eerlijk gezegd: we hebben er het raden naar... of niet? In elk geval is er in de rekeningen van de jaren 1880 tot en met 1885 (dus tijdens de ambtsperiode van de Vrière, die burgemeester was van 1879 tot 1882 en de periode van August Adriaens die hem opvolgde van 1882 tot 1884) geen sprake van betaalde huur voor een raadzaal. En toch kunnen we de plaats van de raadzaal of gemeentehuis bepalen: herberg "t Gemeentehuis", in de Groenestraat B91, naast de Sint-Leoschool. Een geschreven

---

⁷ Zie hiervoor o.a. ARNOU P., *De schoolstrijd te Zedelgem*, in "Zilleghem", 7e jg., p. 108 e.v.

overeenkomst tussen het gemeentebestuur en de eigenaar van de herberg, Louis Monbailliu hebben we niet gevonden. Wellicht heeft de Vrière het gemeentehuis aangeboden aan een politieke vriend als dank voor de vele hand- en spandiensten die deze “grootte kiesdraver” - zoals pastoor Werbrouck Monbailliu noemde – geleverd had⁸. Louis zal tevreden geweest zijn met de consumpties van de gemeenteraadsleden bij het uitoefenen van hun functie en van de toevallige bezoekers van het raadhuis. Profijt dus voor de gemeente én voor de herbergier. Het zal dan ook niet lang geduurd hebben vooraleer op de gevel van de drankgelegenheid de naam “Gemeentehuis” geschilderd werd, en dan nog op gevelbreedte!

*Gemeentehuis bij Louis Monbailliu, foto genomen vóór 1905.
(Verz. Noël Denolf)*

Louis Monbailliu kreeg daar bij nog een bijzondere functie. In onze taal zou men kunnen zeggen: chauffeur van de gemeente. Maar aangezien er toen nog geen auto's bestonden, zal het wel per koets of “sjees” gebeurd zijn. Welke voorname diensten heeft hij dan wel uitgevoerd? Een krankzinnige naar St.-Juliaan in Brugge of naar Ieper overbrengen, een misdadiger naar de gevangenis in Brugge,

⁸ Pastoor A. WERBROUCK, in “*Liber memorialis*”, jaar 1885.

een... och, allemaal onvoorziene gevallen, en wellicht in gezelschap van de veldwachter, om wat compagnie bij de terugreis te hebben. Maar het interessante voor Louis was, dat het telkens 6 frank opbracht voor de dienst die hij aan de gemeente verleende.

Zo lezen we in de rekening van 1881 bij "Onvoorziene Uitgaven" ingeschreven: "Aan Ls. Monbailliu over id. (= vervoerkosten) van August Hollevoet naar het kabinet van Hr. Procureur des Konings te Brugge op 19 xber 1879: 6.- fr."⁹

*Herberg-Gemeentehuis nà 1905.
(Verz. G.A.Z.)*

Maar de herbergier van "t Gemeentehuis" moet toch beter geweten hebben: in de politiek – en dan vooral in de gemeentepolitiek - is alles mogelijk. Bij de verkiezingen in 1885 kwamen de katholieken weer aan de macht en Louis zag de toekomst somber in. Zonder gemeentehuis zag hij zijn omzet al vallen als een steen. Nu de katholieken weerom aan de macht gekomen waren, zou ook het gemeentehuis in katholieke handen terechtkomen, dacht hij. Hoe

---

⁹ G.A.Z. Rekening 1881.

verwonderd was hij dan ook dat hij uit de mond van burgemeester Francis Naeyaert mocht horen dat hij ook niet graag zijn hofstede zou afgepakt worden en dat hij ook van een ander zijn broodwinning niet wilde ontfutselen....

In de ogen van Louis was burgemeester Naeyaert plotseling geen concurrent meer, maar "een goeie". En gelijk de wijn, werd hij met de jaren nog beter. Want vanaf het volgende jaar, 1886, vinden we elk jaar in de jaarrekening van de gemeente volgende post terug: "Aan dhr. Monbailliu, wegens levering van kolen en aansteken der stoof in het gemeente secretariaat: 15.- fr."¹⁰

Toen Charles Lievens in 1905 al gewoon was de burgemeesterssjerp om te knopen, vond hij het ook maar mager dat de gemeente geen huur betaalde voor het gemeentehuis. Prompt bracht hij daar verandering in. In de rekening van 1906 lezen we immers: "Aan vrouw Monbailliu, over huur van het raadhuis: 100.- fr."

En de kers op de taart: "Aan Julie Monbailliu over schadeloosstelling wegens het aansteken der stoof in het gemeente secretariaat: 25.- fr."¹¹

Geloofd zij Jesus-Christus! Amen.
 Maria komt hare stervende kinderen te gemoet en leidt
 ze naar den Hemel. (H. Bonny.)

✠

TER ZALIGER GEDACHTENISSE
 van Mijneer
FRANCISCUS NAEYAERT.
 echtgenoot van vrouw
ANNA NAEYAERT.

*lid der genootschappen van het H. Hart en de Geloovige
 Ziden, Burgemeester der gemeente sedert 1883, Voorzitter
 van den Onderlingen bijstand, waarover hij van
 's Koningswege in 1898 beloond wierd met het Bijzonder
 verzeeken,
 geboren te Waerdaans den 5 Mei 1822 en godzuchtig-
 lijk overleden te Zedelghem den 24 Januari 1903.*

R I P

Troost u die weent, want eenwig is het blijde geluk
 waarhij is ingetreden.

† BID VOOR DE ZIEL
 van
KAREL LIEVENS,
 echtgenoot van
VIRGINIE VAN DAMME,
BURGEMEESTER VAN ZEDELGHEM,
 sedert 21 Februari 1903,

*Geneutralraadslid, 14 October 1881, Voorzitter van den
 Oud. Bijstand, 13 September 1881, Eersvoorzitter van
 de Kath. Burgerzijde en het Kath. Alzand, vereerd met
 de Herinneringsmedaille van Leopold II, de Burgerlijke
 medaille van 1e klas, het Eerstekeur, 2e klas, van den
 Oud. Bijstand,
 geboren tot Aertrycke den 7 Juni 1826, en in den Heer
 ontslapen te Zedelghem den 18 November 1914.
 Lid van de Broederschappen van het H. Saer. H. Hart,
 H. Loois, H. Har. en Gel. Zielen.*

¹⁰ G.A.Z. Rekening 1886 t/m 1905.

¹¹ G.A.Z., Rekening 1905. – Julie was de dochter van Louis Monbailliu.

GEMEENTE ZEDELGHEM

HET COLLEGE VAN BURGMEESTER EN SCHEPENEN,

Gezien artikel ... 1.3 ... der begrooting van 1905,

Gelast den Gemeenteontvanger te betalen aan vrouw

Monbailliu Louis, huw. van ...

...

de som van konstante fondes

uit hoofde van huur van het raadhuis

der gemeentes

Te Zedelghem, den 11 Augusty 1905

De Burgemeester,

Chivay

De Schepenen,

H. Driouws

AANVAARD
in de rekening van
1905.

BIJ BEVEL:

te Secretaris

J. Kanting

VOLDAN,

Den 11 Sept 1905

HANDTEEKENS DER GETUIGEN:

wrouw monbailliu

Betalingsbevel

N^o ... 23 ...

Ingeschreven op het dag-

boek onder N° 74

Gebracht in de rekening

van het dienstjaar 1904,

onder N^o ...

Fr. 100.

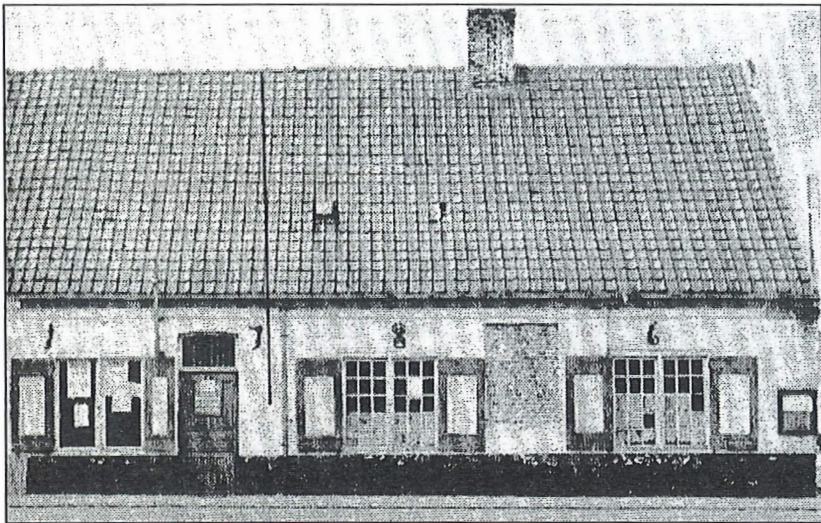
Vrouw Monbailliu ondertekende de kwitantie met bevende hand
en de burgemeester werd een héle goeie.
(G.A.Z.: Betaalbewijzen 1906)

Een leek in financiële zaken, weet niet waaraan de systematische
stijging van de huurprijs van het raadhuis te wijten is. Heeft het iets

te maken met ontwaarding van de frank? Of moeten we het eerder zien als een "opbod" van de gulle burgemeesters?

In elk geval Louis Monbailliu zat op rozen en dat tot 1939.

De toenmalige burgemeester Berquin vatte immers het plan op om - deels onder druk van de hogere overheid, deels om het probleem van de alsmaar groter wordende administratie te kunnen oplossen, - een gemeentehuis op te richten dat niet meer in een herberg gehuisvest was, kortom een huis van en voor de gemeente. Daartoe kocht hij de huisjes "Vyncke" aan.

Een gemeentehuis in het oude kostershuis...
(Uit: MONBALIU L.: *Ratte Vyncke*, Roeselare, 1974)

De voorhistorie van ons gemeentehuis is hiermee afgelopen.

Voor de verdere tribulaties van het gemeentehuis verwijs ik graag naar de bijdrage van collega Patrick Arnou: "*Een nieuw gemeentehuis in het oude kostershuis*" in "*Zilleghem*", 15de jaargang p.103 t/m 120, en in de 16de jaargang p. 34 t/m 41.

Voor degenen die ondertussen de tel kwijt geraakt zijn:

voor "gemeentelijke zaken" moet men nu naar het gebouw op de volgende bladzijde.

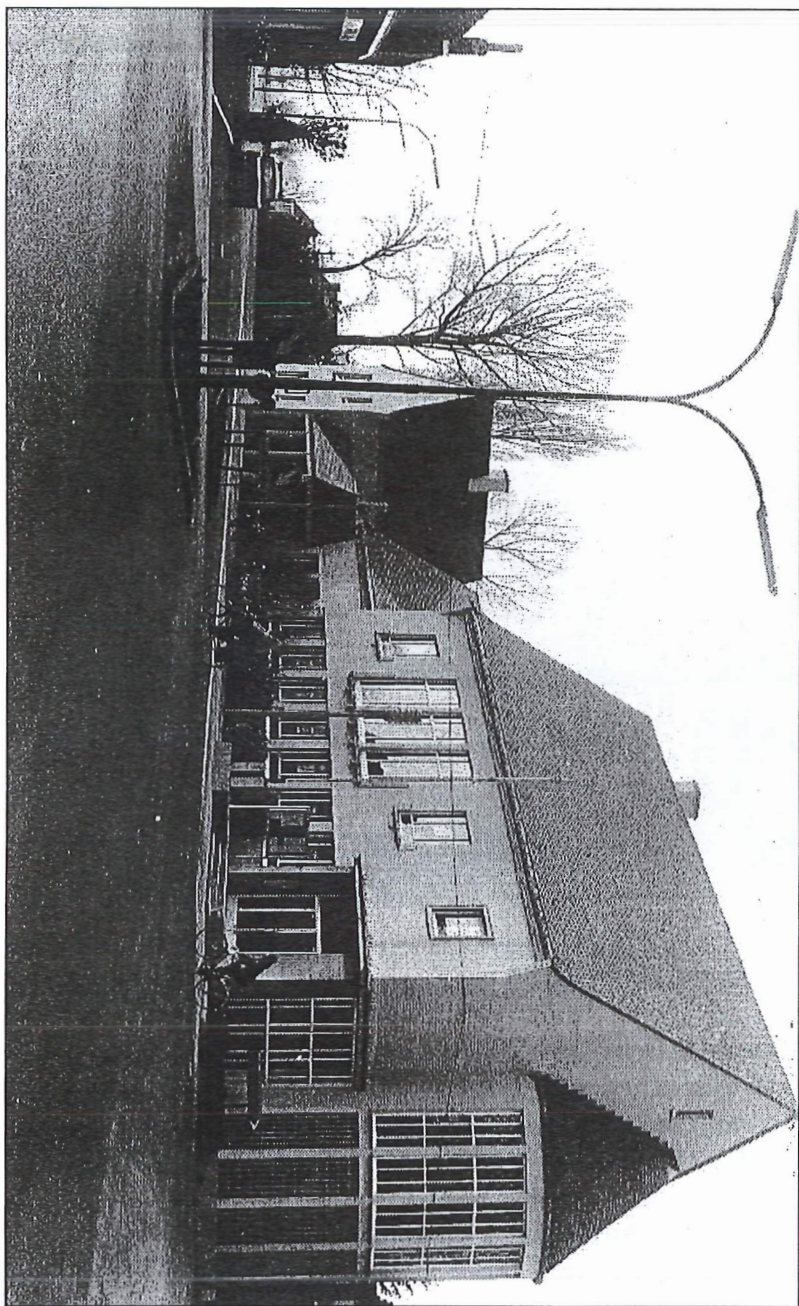

Foto V. Deceuninck

Heet van de naald

In INFO¹² juli/augustus van jaargang 22 lezen we op de eerste bladzijde:

“Het is bekend dat de gemeente Zedelgem binnenkort een nieuw administratief centrum bouwt. In het nieuwe gemeentehuis moeten verschillende gemeentelijke diensten die her en der verspreid zijn samen een onderdak vinden. Het is de stellige overtuiging van het gemeentebestuur dat deze centralisatie een positief effect zal hebben op de werking van de administratie en de kwaliteit van de dienstverlening.

Op 27 mei 2004 werd het volledige ontwerp dossier goedgekeurd in de gemeenteraad. De kostprijs voor de ruwbouw en de technieken wordt geraamd op ongeveer 4 miljoen EUR (excl. BTW).

Na de goedkeuring van het ontwerp dossier zal het project onmiddellijk in aanbesteding gaan. Het college van burgemeester en schepenen kan dan nog voor eind juli de aannemer voor de uitvoering van de werken aanduiden. Na het bouwverlof wordt een coördinatievergadering belegd met alle betrokken partners zodat de werken in de loop van september kunnen starten....”.

Deceuninck Victor C.F.X.
Xaverianenstraat 1
8200 Sint-Michiels

---

¹² INFO: informatieblad van de gemeente Zedelgem.

DE 'JULES POLLETSTRAAT'

ONZE OUD-VOORZITTER KRIJGT EEN STRAATNAAM

Johan Braet

Inleiding

Binnenkort zal er in Aartrijke een straat genoemd worden naar E.H. Jules Pollet (1920-1994), de oud-voorzitter van onze heemkundige kring 'Pastoor Ronse'. Deze nieuwe straatnaam werd op 24 juni 2004 definitief goedgekeurd door de gemeenteraad, en is in de eerste plaats bedoeld als een blijk van erkenning van Jules Pollets verdienste als heemkundige.

De nieuwe straat zal wellicht nog in 2004 of in 2005 aangelegd worden. Ze zal toegang verschaffen tot een nieuwe, recentelijk goedgekeurde woonverkaveling in de dorpskom van Aartrijke. De nieuwe bouwgronden zijn gelegen tussen de Brugse Heirweg, de Noordstraat en de Eernegemsestraat en kwamen in 2002 beschikbaar door de gedeeltelijke stopzetting van het landbouwbedrijf van het echtpaar Paul Pollet-Monique Remmery (Noordstraat 21 te Aartrijke). De nieuwe straat zal uitgeven op de Brugse Heirweg.

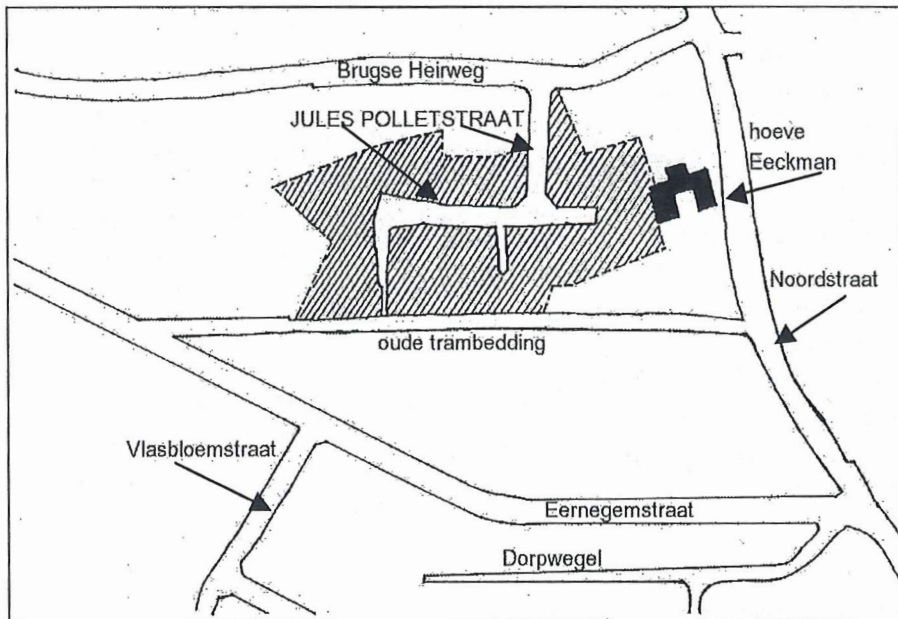
Jules Pollet, een verdienstelijk heemkundige

Bij het overlijden van Jules Pollet in 1994 schreef Bertrand Denys in *Zilleghem* een uitvoerig *In Memoriam*, waarin hij terugblikte op diens leven en werk¹. Het zou weinig zinvol zijn om die biografie hier nog eens te herhalen. We beperken ons daarom tot de belangrijkste feiten uit het leven van Jules Pollet: zijn Aartrijkse herkomst, zijn jeugdjaren in een groot landbouwersgezin (Jules was de oudste van 8

---

¹ DENYS, BERTRAND. *In Memoriam E.H. Jules Pollet*. – In: *Zilleghem*, XV, 4, dec. 1994, 125-131; DECEUNINCK, VICTOR. *Bibliografie Jules Pollet*. – In: *Zilleghem*, XV, 4, dec. 1994, 146-163 en XVI, 1, maart 1995, 42-44.

kinderen!), zijn priesterwijding in 1945 en de loopbaan die erop volgde: hij was achtereenvolgens leraar aan het Klein Seminarie in Roeselare (1945-1957), kapelaan in Vlamertinge (1957-1971), daarna pastoor op de parochie Sint-Elooi in Zedelgem (1971-1989) en ten slotte hulp priester in Aartrijke. Jules Pollet was medestichter en vanaf 1986 voorzitter van de heemkundige kring 'Pastoor Ronse'. Hij publiceerde over de geschiedenis van Aartrijke, Zedelgem en in mindere mate ook Veldegem een 120-tal bijdragen, die verschenen in diverse tijdschriften, waaronder *Zilleghem*, *David Jonckheere*, *Noortover*, *De Schoolkrant* (Aartrijke), *Het Gildeblad* (Aartrijke) en *Biekorf*. Daarnaast publiceerde hij ook twee boekdelen met *Bijdragen tot de geschiedenis van Aartrijke* (1982-1986) en het boek *Parochie St.-Elooi. Zedelgem De Leeuw 1938-1988* (1988). Omwille van zijn fundamentele bijdrage tot de plaatselijke geschiedenis kreeg hij in 1991 terecht de eerste Zedelgemse cultuurprijs.

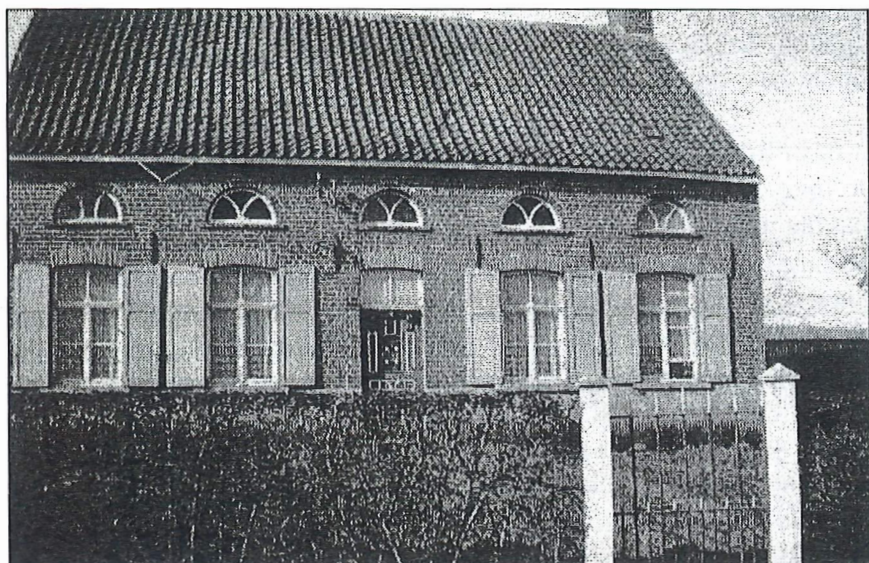
Nauwe familiale band met de verkavelaars en de hoeve Eeckman

Naast de persoonlijke verdiensten van Jules Pollet is er ook nog een tweede goede reden om de nieuwe straat te Aartrijke naar hem te noemen, nl. zijn nauwe familiale band met de verkavelaars. De verkaveling wordt, zoals hierboven reeds werd aangeduid, gerealiseerd op gronden die afkomstig zijn uit de hofstede van Paul Pollet. Hij en zijn twee broers Roland en Jozef (deze laatste is maatschappelijk assistent bij het OCMW Zedelgem) moesten Jules aanspreken als ‘nonkel’. Hun vader André Pollet (°1921), die getrouwd was met Alice Eeckman (°1919), was immers een jongere broer van Jules Pollet.

De ouders van Jules Pollet, Aloïs Pollet (°1888) en Maria Gryp (°1892), baatten een hofstede uit langs de Ichtegemsestraat (vlakbij ‘De Drie Zwaluwen’). Het is daar dat Jules Pollet werd geboren. De nieuwe verkaveling en de nieuwe ‘Jules Polletstraat’ hebben echter niets te maken met deze ouderlijke hofstede Pollet, maar wel met de ‘hoeve Eeckman’, die heel wat dichterbij de dorpskern van Aartrijke gelegen is. Alice Pollet-Eeckman, die lange tijd op deze hofstede heeft gewoond, wist ons te vertellen² dat haar ouders, Leon Eeckman en Romanie Pollet, zich ongeveer 85 jaar geleden (wellicht dus kort na hun huwelijk in 1915?) op deze hofstede hebben gevestigd, en dat het landbouwersgezin van Eduard Vancompernelle en Victorina Clément (gehuwd in 1909) er voordien woonde. Of de hoeve ook zou zijn gebouwd door dit laatste echtpaar, is niet zo zeker: de hoevewoning, die we op een oude foto te zien krijgen, lijkt immers toch wel ouder dan 1909. De foto toont een prachtig boerenhuis met centrale toegang en vier beluikte vensters. Daarboven waren vijf halfronde vensteropeningen aangebracht, die de voorgevel een zeer karakteristiek uitzicht verleenden. Voor de woning was een voortuintje aangelegd, dat was afgezoomd door een haag en een

---

² Kort voor haar overlijden op 8 maart 2004 waren wij nog te gast bij mevr. Alice Pollet-Eeckman (Aartrijke). Zij bezorgde ons toen heel wat inlichtingen en foto’s waarvan er hier enkele afgebeeld zijn.

Hoeve Eeckman vóór en nà de verbouwing.

smeedijzeren hekken tussen twee betonnen paaltjes. Een paadje leidde recht naar de voordeur.

Na zijn huwelijk met Alice Eeckman kwam André Pollet inwonen in de ouderlijke hoeve van zijn echtgenote. Hij 'trouwde' dus 'in' en werd na het overlijden van zijn schoonvader in 1950 de nieuwe hoeve-uitbater. Al in 1949 liet hij de oude boerenwoning helemaal verbouwen, waarbij onder meer een eerste verdieping werd opgebouwd. De hele voorgevel kreeg een nieuwe façadesteen en alle raamopeningen werden aangepast. Vergelijk beide foto's en het zal u meteen duidelijk zijn dat moderniseren niet per definitie een synoniem is van verfraaien: de charme en het landelijke karakter van de oude boerenwoning zijn helemaal verdwenen. Paul Pollet (°1951), de jongste zoon van André, is tot op heden de (voorlopig) laatste bewoner en landbouwer op de hofstede.

Even klimmen in de stamboom³

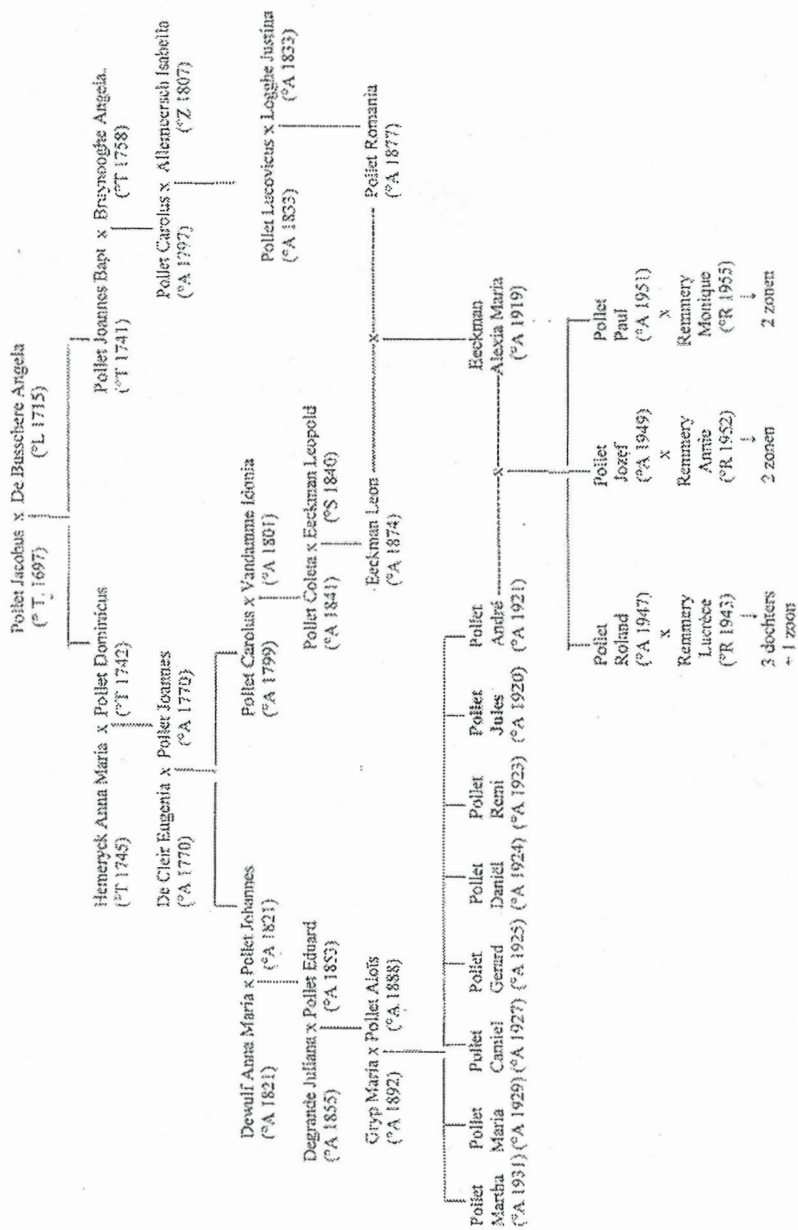
Genealogische opzoekingen⁴ leren dat de banden tussen de families Pollet en Eeckman heel wat sterker zijn en verder teruggaan in de tijd dan men op het eerst gezicht zou vermoeden. Zoals uit onderstaand schema blijkt, waren de echtelieden Alice Eeckman en André Pollet (en dus ook Jules Pollet) eigenlijk verre familie van elkaar: ze waren

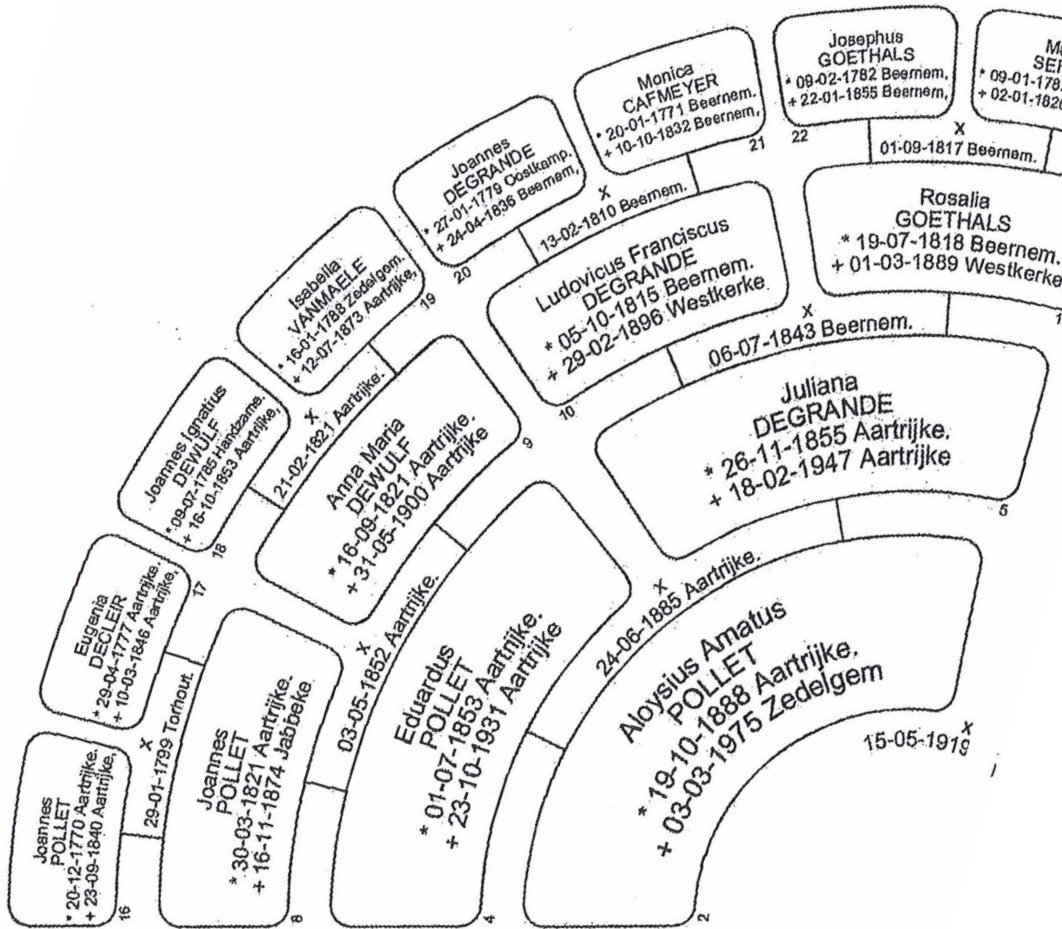
---

³ Zie stamboom p. 101 en kwartierstaat opgemaakt door J. Depuydt p. 102-103.

⁴ G.A. ZEDELGEM, bevolkingsregisters en registers van de burgerlijke stand Aartrijke. Enkele bijkomende inlichtingen werden gewonnen uit: *Familie Pollet: voorouderreeks Pollet (ca. 1400-1800) en afstammelingen van het echtpaar Pollet-Hemeryck (1768-heden)*, Handzame, Familia et Patria, 1979; POLLET, PATRICK. *De familie Ludovicus Defeverre (1818-1886) en Francisca Pollet (1818-1874)*. Aartrijke, uitg. eigen beheer, 1983. Met dank aan de heer Josef Depuydt voor de medewerking.

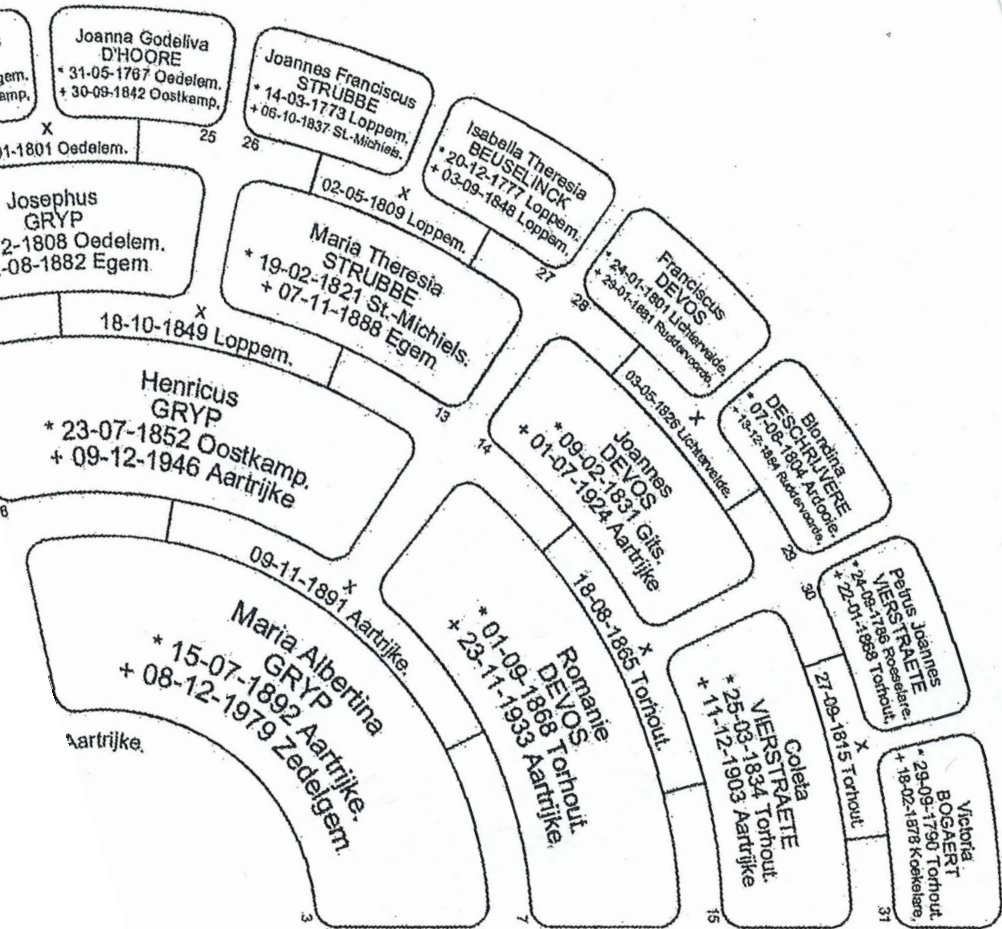
In het bijgaande schema wordt enkel bij het gezin Aloïs Pollet-Maria Gryp de volledige gezinssamenstelling vermeld. Bij de opgave van geboorteplaats en -datum betekent A=Aartrijke, L=Lichtervelde, R=Roeselare, S=Stalhille en T=Torhout.

1
Jules Jozef
 * 05-07-1920 Aartrijke.

POLLET
+ 14-11-1994 Torhout.

allebei achterkleinkinderen van Johannes Pollet (°1770, ‘agent municipal’ te Aartrijke in 1798) en Eugenia De Cleir. Dat kwam in feite doordat ook de vader én de grootvader van Alice Eeckman, nl. Leon (°1874) en Leopold (°1840) Eeckman, elk met een Pollet waren getrouwd. Dit alles zorgde uiteraard voor stevige banden tussen beide families. Toch was dit beslist geen alleenstaand geval. Zeker tijdens de 19e eeuw en in kleine, landelijke dorpen zoals Aartrijke, was het niet ongewoon dat een beperkt aantal families regelmatig onder elkaar trouwde. Dit was één van de manieren waarop het relatief gesloten karakter van onze dorpsgemeenschappen tot uiting kwam ... en zelfs nog werd versterkt.

*Het gezin van Aloïs Pollet en Maria Gryp.
Boven zien we v.l.n.r. Camiel, Maria, Remi, André, Martha en Daniël;
onder zien we Jules, Aloïs, Maria Gryp en Gérard (scheutist).*

Jules Pollet als jonge priester

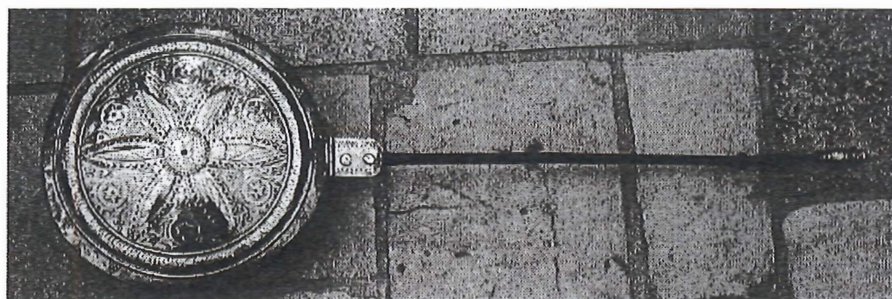

*Portret van Jules (links) en André
Pollet (rechts),
opname ca. 1926
(Fotograaf Lucas Bédort, Brussel)*

WARMTE IN DE BEDSTEE

Roland Decock

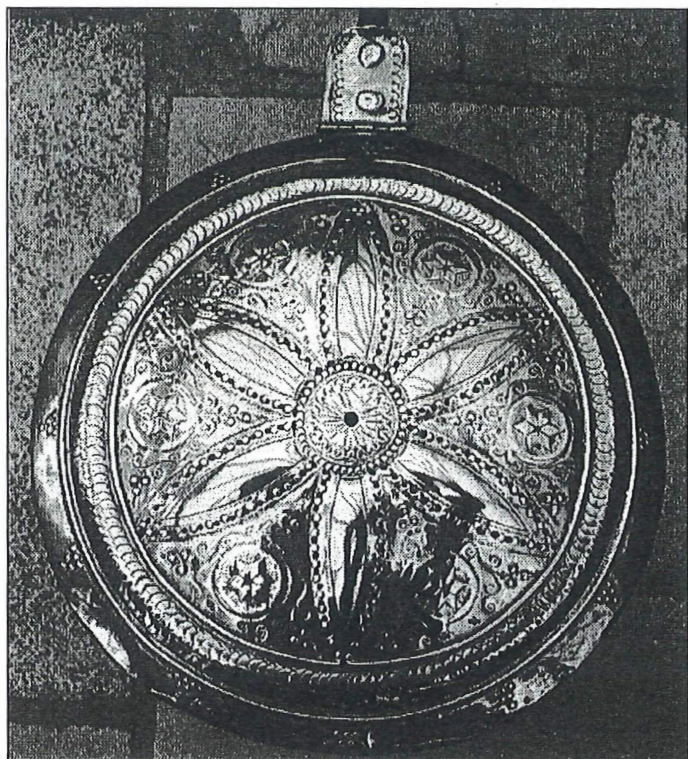
Tegenwoordig zijn onze huizen behoorlijk geïsoleerd. Tocht en koude kennen we in onze huizen haast niet meer. Veelal zijn de huizen nu voorzien van centrale verwarming. Onze slaapkamertemperatuur wordt constant geregeld door middel van thermostatische kranen. We kunnen ons nog nauwelijks de tijd herinneren dat we in een onverwarmde kaper sliepen. Tijdens barre winters moest men zich behelpen met allerhande soorten van bedverwarmers.

Foto 1: Bedverwarmer in geel koper. Vlaanderen: einde 17de eeuw- begin 18de eeuw. (privé-bezit)

Wie er niets voor voelde om klappertandend in zijn bedstee te vertoeven, haalde eerst zijn beddenpan of bedverwarmer van de haak. Van zodra het haardvuur afgedekt was met de vuurstolp zakte de temperatuur zeer snel in het binnenhuis. Men sliep wel meestal in door gordijnen beschutte bedden of alkoven. een alkoof uit vroegere tijden was een in een muur ingebouwde bedstee. De alkoof kon afgesloten worden door middel van deurtjes of gordijnen. De bedstee

bevond zich ook meestal naast de haard. Maar al bij al bleef het toch maar een koude bedoening.

*Foto 2: Deksel van de bedverwarmer: Dinanderie-drijfwerk
in geel koper met zespuntster.*

Om de kilte toch enigszins uit het bed te verdrijven, gebruikte men de bedverwarmer. De beddenpan was een platte, ronde, ijzeren of koperen pan met een scharnierend deksel. Men vulde de beddenpan met gloeiende houtskooltjes of met boven het vuur verhit zand. In het deksel waren kleine gaatjes voorzien; zij zorgden voor de luchttoevoer en verhoogden de verspreiding van de warmte. In het deksel werden allerlei decoratieve motieven gedreven (de zespuntster was een zeer geliefd decoratiemotief). De steel was zowel in smeedijzer als van gedraaid hout. De oudste bedverwarmers die dateren van voor de 18de eeuw hadden een gesloten ijzeren pan met

een afsluitbare opening op de zijkant. De modellen uit de 18de en de 19de eeuw waren meestal van fraai versierd geel koper gemaakt. Op foto 1 en 2 en op de tekening naar dr. J. Weyns zien we zulke prachtig versierde geelkoperen bedverwarmers met smeedijzeren steel uit de 18de eeuw. Veel musea in Europa bezitten fraaie exemplaren van deze koperen beddenpannen. geen wonder dat deze mooie antieke voorwerpen fel gezocht worden door kunst- en antiekverzamelaars. De vuurpan werd in gesloten toestand tussen de lakens gestreken totdat de kilte uit het bed verdreven was. Dr. J. Weyns vermeldt verschillende benamingen: *“vierpanne, beddevierpanne, bedde panne, cooper vierpanne, een dopere beddepanne met ijseren steijl”*.

Op het platteland had men nog andere soorten van bedverwarmers. De meest eenvoudige was een baksteen of een gladde zwerfkei. Deze werden 's avonds in de hete asse van de haard opgewarmd. Voor men in de bedstee dook werd de opgewarmde steen met de haardtang uit het vuur gehaald en in een oude doek gewikkeld. Men wentelde het ding dan enkele keren langzaam heen en weer tussen de lakens en stak het vervolgens aan het voeteneind waar het als voetverwarmer dienst deed. Sinds de 17de eeuw werden er ook speciale bedstenen gebakken. De plaatselijke steen- en pottenbakker bakte de bedstenen voetverwarmers¹. Ze werden geglazuurd tegen het afbrokkelen. Om een gladde bedsteen gemakkelijk uit het vuur te kunnen halen met de haard- of vuurtang werden er meestal één of meerdere gaten in het voorwerp gemaakt. Soms draaide de pottenbakker er een soort handvatje aan².

De *“beddejuffers”*, bedkruiken of bedflessen werd gemaakt van ijzer, tin, koper, glas of steengoed. Ze waren plat, cilindrisch, ovaal, rechthoekig of bolvormig. Ze werden met warm water gevuld en in bed gestopt als bedverwarmer. Deze *“warmwaterstoven”* waren in de 19de eeuw zeer populair. De tinnen en koperen warmwaterstoven waren voorzien van een schroefdeksel. Uit deze 19de eeuwse

---

¹ Zie foto's 3, 4 en tekeningen.

² Zie foto 3.

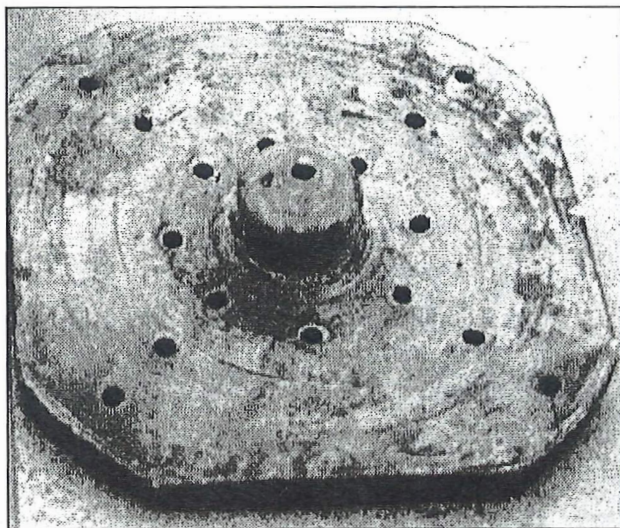
voorbeelden zijn de gekende gummi-warmwaterkruiken gegroeid. Kort na de oorlog waren die warmwaterkruiken bij ons zeer populair. In alle hospitalen en in elk gezin waren ze courant aanwezig.

Nog steeds worden menige koude vrouwenvoetjes door middel van die warmwaterkruik heet gebakerd.

Korte beschrijving van de foto's

Foto 1 en 2: Prachtige Vlaamse geelkoperen bedverwarmer uit de 18de eeuw. Scharnierend deksel versierd met de populaire zespuntster en allerhande sierdrijfwerk. Luchtgaatjes in het deksel zorgen voor de nodige toevoer van lucht en uitstraling van warmte. Smeedijzeren zeskantige steel met geelkoperen gedraaid staartstukje.

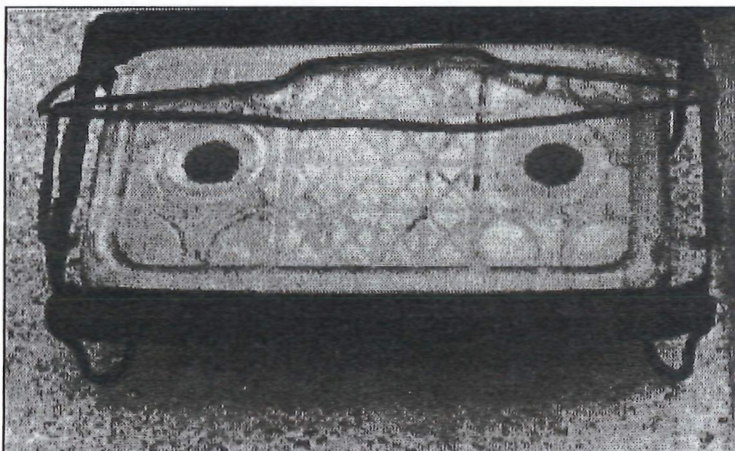
Foto 3.

Bedsteen in aardewerk: 18de-19de eeuw, West-Vlaanderen (Torhout?) – Privé bezit.

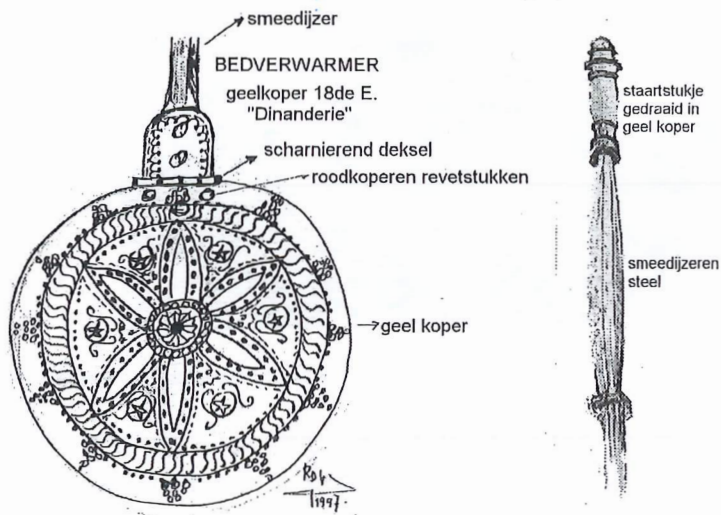
Aardewerken (gelig) bedsteen uit de 18de-19de eeuw. Deze bedsteen is in het centrum voorzien van een gedraaid handvatje. Zeventien gaatjes zijn voorzien in de afgeronde bedsteen.

Foto 4

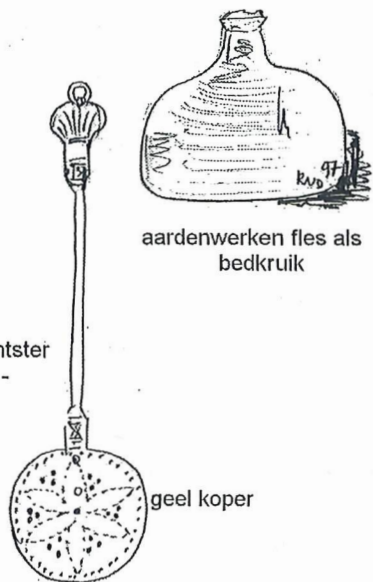
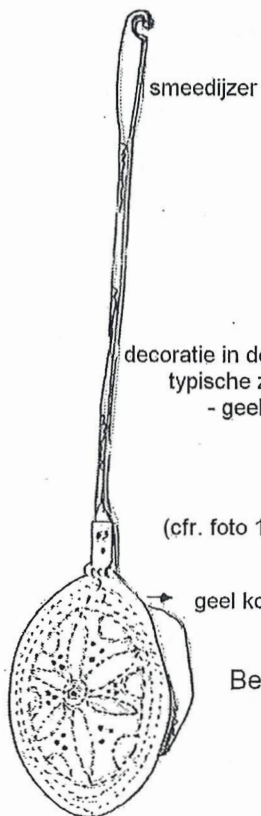

*Bedsteen in aardewerk, 19de eeuw, W.-VI. in speciaal voorziene armatuur.
Privé bezit.*

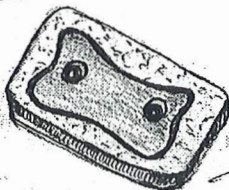
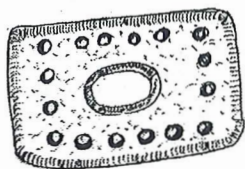
Aardewerken (okergelig) versierde bedsteen voorzien van twee ronde gaten. Deze bedsteen ligt in een ijzeren armatuur met twee draaibare hengsels. Hij werd in zijn "broekje" in de hete haard geplaatst om op te warmen. Vlaanderen, 19de eeuw.

Bedverwarmer en schuimspaan
(naar Dr. J. Weyns)

twee bedstenen - 19de eeuw
aardewerk

Vlaanderen - Nederland
cfr. foto 3 - 4

Bibliografie

WEYNS, J., Dr., *Volkshuisraad in Vlaanderen*, 1994, Hoofdstuk 1: Haardgerief, blz. 69-71.

BRAUN, K. en ZWART, A., *Elseviers Boerenantiekboek*, 1982, blz. 106-108.

DE KLEYN, J., *Volksaardewerk in Nederland sedert de middeleeuwen*, 1986, blz. 180-183.

R. Decock
Koning Albertstraat 122
8510 Veldegem

HET GEMEENTEARCHIEF ZOEKT...

Het gemeentearchief Zedelgem is sinds 1996 bezig met het aanleggen van een lokaal-historische verzameling. Wij verzamelen alles wat van belang is voor de plaatselijke geschiedenis van Aartrijke, Loppem, Veldegem en Zedelgem: affiches, bidprentjes, rouwbrieven, postkaarten, oude foto's, film- en videomateriaal, oude kaarten of archiefstukken, plaatselijke tijdschriften en speciale uitgaven, kortom alles wat u maar kunt bedenken. Ook integrale archieven (bv. van lokale verenigingen of bedrijven) zijn welkom. Ze kunnen via bewaargeving of via schenking bij de gemeente gedeponereerd worden.

De bedoeling van de gemeente is zoveel mogelijk van dit materiaal op één centraal punt bewaren en ter beschikking stellen van het publiek voor raadpleging en studie (bv. heemkunde, stamboomonderzoek, tentoonstellingen, publicaties, onderwijsprojecten...) en op die manier zorg helpen dragen voor het lokale erfgoed.

U kunt ons helpen om die documentaire verzameling verder uit te bouwen!

U doet echter niet graag afstand van die oude documenten waar u zo sterk aan gehecht bent? Geen probleem: terwijl u even wacht scannen wij de documenten in, zodat u alles meteen terug naar huis kunt meenemen.

Beschikt u over interessant materiaal, neem dan contact op met: Johan Braet, gemeentearchivaris, Pater Amaat Vynckelein 1, 8210 Zedelgem, tel. 050/28.83.45 of e-mail: archieff@zedelgem.be

OP DE BOEKENPLANK

Vluchten voor de Grote Oorlog, een merkwaardig boek

Thema en aanpak

Enigszins verleid door de schitterende tentoonstelling *Vluchten voor de oorlog* (In Flanders Fields Museum Ieper, 1 mei-22 augustus 2004), kochten wij het lijvige en goed ogende boek van Siegfried Debaeke, *Vluchten voor de Grote Oorlog*, een uitgave van zijn eigen uitgeverij De Klaproos. En we hebben het ons niet berouwd, want...

Met de boeken over de Eerste Wereldoorlog loopt het een beetje zoals met die over Brugge. Ze verschijnen met de regelmaat van een klok, maar telkens besef je pas na aanschaf en lezing dat je de inhoud ooit al eens voorgeschoteld kreeg.

Debaekes boek behandelt de vlucht van de Belgen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Structureel koos de auteur voor een indeling in twee grote delen. *De Exodus*, het eerste, beschrijft de vlucht van onze bevolking voor de Duitse opmars (aug.-okt. 1914). In het tweede deel constateert de schrijver dat vanaf einde oktober '14 het front muurvast zat en dat de burgers heel vaak have en goed moesten achterlaten om ruimte te geven aan de militaire activiteiten. Het was de bedoeling van Debaeke "het vluchten zelf te behandelen aan de hand van mensen die het in die dagen zelf beleefd of zien gebeuren hebben. Tijdens onze schatgraverij (een revelerende bloemlezing uit gepubliceerde literatuur, B.D.) zijn wij op verhalen van ooggetuigen van de meest diverse pluimage gebotst" (p.9). Als geregelde lezer van oorlogsliteratuur '14-'18, vinden wij het gebruik van zoveel

uittreksels weinig origineel, maar in de context van deze studie krijgen de citaten een scherpere zeggingskracht.

Furore Germanicum en Exodus

Al vanaf de eerste oorlogsdagen zaaide het Duitse leger terreur onder de Luikse bevolking. Opperbevelhebber von Moltke schreef op 5 augustus al: “onze opmars in België verloopt inderdaad op brute wijze, maar we vechten voor ons leven en ieder die ons daarbij voor de voeten loopt, moet de gevolgen ondervinden”. Al gauw vernam de bevolking in het onbezette gebied welke wreedheden er gebeurd waren in en om Luik, Herve, Dinant, Tamines, Leuven, Aarschot... Telkens werd onverwachte tegenstand op hun veroveringstocht gewroken op de burgerbevolking met het alibi dat ‘franc-tireurs’ op hen geschoten hadden. Overall meenden de Duitsers trouwens sluipschutters gezien te hebben, wat uiteindelijk een gevolg was van een soort ‘franc-tireur-mythe’. Deze gruweldaden werden in onze nationale pers vanzelfsprekend in geuren en kleuren afgeschilderd en brachten aldus een angstpsychose en een grote vluchtelingenstroom teweeg.

De eerste golf vluchtelingen uit het Luikse trok massaal naar het neutrale Nederland. Terwijl de Luikse forten weerstand boden, groef het Belgische leger zich in achter de Gete (Diest-Tienen-Waver). In de avond van 18 augustus kwamen de eerste vluchtelingen uit deze streek in Gent aan. In Aarschot speelde zich op woensdag 19 augustus echter een drama af. Woedende Duitse troepen wreekten er eigen verliezen op een onschuldige bevolking. 169 burgers werden wreedaardig omgebracht en 400 huizen gingen in de vlammen op. De Duitse wreedheden te Leuven zijn genoegzaam bekend.

Lopersmaandag

Tot wat massahysterie kan leiden, werd op 24 augustus '14 geïllustreerd. Zonder bewuste reden sloegen duizenden Oost- en West-Vlamingen op de vlucht, tot groot jolijt van de spotters onder

de bevolking. Het vluchtfenomeen zal de geschiedenis ingaan als 'Vliegende maandag' of 'Lopersmaandag'.

Mechelen, Leuven, Antwerpen

De beschieting van Mechelen en een wrede bestorming van Leuven op 25 augustus, joegen de bevolkingen de beide steden uit. Massaal vluchtten zij westwaarts. Velen arriveerden ook in onze streek. Pastoor Frederik Ronse noteerde op 3 september '14 in Zedelgem vluchtelingen uit Epegem, Zemst en Mechelen. (Dagboek Fr. Ronse) en de dag daarna schreef Loppemnaar Joseph Coppieters in zijn dagboek: "Les réfugiés logés ici sont environ 70. (...) Ils sont de Louvain et des environs". (De vluchtelingen die hier (=Loppem) verbleven vormen een groep van een zeventigtal. Zij komen uit Leuven en omstreken. B.D.) (Dagboek '14-'18 van Joseph Coppieters, Stadsarchief Brugge).

Na de versnelde val van Antwerpen, veroorzaakt door de inzet van de Dikke Bertha's, reuzenkanonnen die de Duitsers al ingezet hadden te Luik, vluchtten de sinjoren massaal naar Nederland en het nog onbezette Gent. Ook 32.000 Belgische soldaten trokken mee de grens over, wat door sommigen later als desertie werd beschouwd. Op 6 en 7 oktober verliet het veldleger de stad, gedekt door de vestingtroepen. De Duitsers bezetten de metropool op 10 oktober.

Met cijfermateriaal illustreert de schrijver hoeveel vluchtelingen ergens neerstreken en aan de hand van talrijke uittreksels uit dagboeken of klassieke oorlogsliteratuur schetst hij de omstandigheden waarin en de manier waarop de bevolking telkens op de vlucht sloeg.

De Duitsers over de Schelde

De volgende vluchtelingengolf omvatte de bevolkingen van Aalst, Dendermonde, Lokeren, Hamme, Zele...die bij voorkeur richting Zeeuws-Vlaanderen trokken. Heel wat mensen verlieten nu echter

ook meteen Nederland en kozen voor Engeland. Vanaf 11 augustus was ook Oostende al actief als vluchthaven. De overrompelde stad zag zelfs de badkarren bezet worden door vluchtelingen. Vanaf 1 september werden twee van de tien beschikbare maalboten ingezet om vluchtenden naar Folkestone over te brengen. Begin oktober was Oostende zelfs even 'de feitelijke hoofdstad' van ons land toen de koning, zijn ministers en hun gevolg er resideerden. De laatste afvaarten naar Engeland hadden plaats op 14 oktober, dag voor de val van Oostende. Volgens Charles Castelein verlieten die dag 22.000 mensen de kusthaven. (p.168)

Onder hen moet de familie Depuydt uit Aartrijke gerekend worden, want Jules Depuydt opent zijn oorlogsdagboek '14-'18 op woensdag 14 oktober met de vermelding van dit feit. De volgende dag trok het Duitse leger door Aartrijke.

Ieper en de streek rond Roeselare

Ten gevolge van de enige en eendaagse bezetting van Ieper door de Duitsers, ontvluchtten de Ieperlingen kortstondig hun stad. Tragischer verliep de vlucht dan weer op plaatsen als Roeselare en Staden waar "de moord- en brandpartijen van Schuwe Maandag" (=19 oktober 1914) nog lang in het collectieve geheugen zullen blijven hangen. In Roeselare vielen 31 onschuldige slachtoffers onder het Duitse geweld, op 20 oktober fusilleerden ze 12 inwoners van Handzame en op 21 oktober had het "drama van Esen" plaats met 47 omgebrachte burgers.

Na lectuur van deze gruwelreeks en die vluchtelingenmiserie is het als lezer toch even slikken, ook al is dit alles 90 jaar geleden gebeurd! Al proberen we te beseffen dat er ook zachtaardige Duitse soldaten geweest moeten zijn, toch vinden wij het verrassend hoe deze compilatie van eerstehandsbeschrijvingen van terreurdaden en vluchtelingenleed niets aan zeggingskracht hebben ingeboet. Daarnaast getuigt de kordaatheid waarmee Siegfried Debaeke gerenommeerde historici als prof. Pirenne en prof. De Schaepdrijver

op hun plaats zet, van een gedegen competentie. In zijn *La Belgique et la Guerre Mondiale* (1928) beweert Pirenne, daarin gevolgd door de Schaepdrijver in haar *De Grootte Oorlog* (1997) dat de Duitsers in oktober 1914 nergens meer terreur zaaiden. De beschrijving van de “moord- en brandpartijen” ontzenuwen deze bewering hier ruim voldoende.(p. 190 ...)

Het front zit muurvast

In het tweede deel van het boek “Het front zit muurvast” komen een aantal merkwaardige oorlogservaringen van individuele burgers aan bod zoals die van de dove Marie Desaegher en de vluchtelingenbaby ‘Pervyse’ Albert Ameenw, gevonden in een kapotgeschoten huis in Pervijze.

De gevechten en beschietingen van oktober-november 1914 joegen de IJzerbevolking dieper de Westhoek in. Sommige mensen dwaalden een tijdje rond in de Westhoeksteden, anderen probeerden roekeloos terug te keren. De koppigsten bleven gewoon ter plaatse en trotseerden het oorlogsgeweld, zoals de adellijke dame Tack uit Nieuwkapelle en Mieke Debeuf uit Oudekapelle. Beiden zetten zich met volle overgave in voor de Belgische frontsoldaten, op risico van hun eigen leven er bij in te schieten.

Einde '14, voorjaar '15 zetten de Duitsers hun Dikke Bertha's en Lange Max in en beschoten steden als Veurne, Poperinge en Duinkerke die zich tot dan veilig hadden gevoeld wegens de grote afstand van de Duitse stellingen. Ook hier voelde men de onrust stijgen en een deel van de inwoners van de diverse steden verlieten hun stad.

Het spreekt vanzelf dat ook de gasaanvallen van einde april '15 in de sector Boezinge-Pilkem-Bikschote een golf van burgers op de vlucht sloeg.

Kinderen lopen school in Frankrijk

Naarmate de oorlog vorderde en de aandacht voor de opvoeding van de kinderen verdween, nam de zedenverwildering onder de jeugd toe. Vanaf mei 1915 moest in elk dorp van onbezet België een gebouw ter beschikking worden gesteld voor onderwijs aan kinderen ouder dan zes jaar. Daarnaast werden ruim zesduizend leerlingen geëvacueerd naar Frankrijk en Zwitserland. Zij zullen de geschiedenis ingaan als 'les enfants de l'Yser'.

De meeste Belgische vluchtelingen kozen voor Groot-Brittannië. Debaeke spreekt van een goede 235.000 . Velen onder hen woonden in een soort kolonies en werden ingezet in de oorlogsindustrie, waar voortdurend te weinig arbeidskrachten waren. Enkele munitiefabrieken werden zelfs opgericht en geleid door Belgische ondernemers. Belgische vluchtelingen leerden de Britten zelfs paardenvlees eten. Tussen diezelfde vluchtelingen vond Agatha Christie in Torquay (Devonshire) het model voor haar Hercule Poirot in een gepensioneerde Belgische politieofficier. Leuke anekdotiek. In een lezenswaardig hoofdstukje vertelt de auteur het wedervaren in Engeland van de Oostendse familie van Valentin Dewaele. Een volgend deeltje wijdt hij dan weer aan het werk *Children of Flanders* van de Amerikaanse Parisienne Edith Wharton.

Vluchten op bevel

Uiteindelijk ontstonden nog een paar grote vluchtelingengolven naarmate de frontactiviteit al of niet intenser werd. Zo liepen de dorpen en stadjes op de as Armentières-Kortrijk in de periode mei-juni 1917 onder dwang van de bezetter nagenoeg leeg. Het Duitse offensief van april 1918 overtuigde ook de koppigsten onder de streekbewoners. De inwoners van Esen, Klerken, Hooglede en Roeselare zochten in juli 1917 veiliger oorden op bij de aanvang van de Britse aanval op Passendale op 31 juli 1917. Deze vluchtelingen belandden aanvankelijk in Torhout en omstreken, later werden ze doorgestuurd naar Oost-Vlaamse, Brabantse en zelfs Limburgse

locaties. De Nederlandse grens, hermetisch afgesloten en beveiligd met een elektrische afsluiting kon nu niet meer vrijblijvend overschreden worden. De talrijke Vlamingen op Nederlands grondgebied verbleven ondertussen in kampen als die van Nunspeet, Uden, Ede en Gouda.

In voorbereiding op hun zomeroffensief van 1917 eisten de Britten de totale ontruiming van 21 Westhoekdorpen, maar dit verliep niet naar wens en de maatregel werd versoepeld.

Ten slotte arriveerden in augustus 1918 een massa Fransen uit het Noorden in België, op de vlucht voor de geallieerde beschietingen. Zij trokken richting Limburg en Nederland.

Een merkwaardig boek

Bijna 400 bladzijden lang boeit Debaeke zijn lezers met zijn verslag van de verschillende vluchtelingengolven die tijdens WO1 over ons land trokken. Als een journalist (cfr. Rudy Vranckx op de televisie) interviewt hij als het ware zijn getuigen. Deze getuigenissen houden de lezer in de ban. Zijn rol als samensteller (en soort coördinator) van het boek lijkt daardoor bescheiden, maar is het helemaal niet!

Bij de aanvang van onze lezing betreurden wij de afwezigheid van een voetnotenapparaat, maar de eenvoudige en toch accurate vermelding van de bronnen bevredigt ruimschoots. Ook het overvloedige gebruik van getuigenissen uit boeken van zijn eigen fonds, ergerde enigszins, vooral als je weet dat ook andere West-Vlaamse uitgeverijen en heemkundige kringen de laatste jaren interessante oorlogsliteratuur publiceerden. Persoonlijk dachten wij daarbij aan de oorlogsdagboeken '14-'18 van Jules Depuydt uit Aartrijke en Joseph Coppeters uit Loppem. Ook het ontbreken van het prachtige vluchtverslag van de familie de Busschere uit Oostnieuwkerke, van de hand van Jozef de Busschere (broer van Karel) betreuren wij ten zeerste. Het verscheen in Biekorf 1995. Deze postmeestersfamilie verliet haar dorp op maandag 19 oktober 1914,

beter gekend onder de naam 'Schuwe Maandag', en belandde in Bretagne. Daar bleven ze tot begin april 1919.

Laten wij echter besluiten met een opsomming van positieve aspecten van deze uitgave. Naast een verzorgde synthese van zowel het oorlogsgebeuren als het vluchtersfenomeen, krijgt de lezer ook een flinke portie origineel fotomateriaal voorgeschoteld. Maakte de auteur geen gebruik van Groot-Zedelgense bronnen voor zijn boek, toch vinden wij onder de bruikleengevers van foto's, de Loppemse collectionneur Filip Caerels. *Vluchten voor de Grote Oorlog* is meer dan een gelegenheidspublicatie. Ze zal haar plaats opeisen in de bibliografieën van de Eerste Wereldoorlog.

B.D.

DEBAEKE, Siegfried, *Vluchten voor de Grote Oorlog (1,5 miljoen Belgen op de vlucht, 1914-1918)*, De Klaproos, Koksijde, 2004, 399 p. (24,5 euro)

**Donderdag 7 oktober 2004 om 20 u
in "t Kloosterhof", Kerkplein 4**

PAUL VANDENBUSSCHE

spreekt over

IEPER en de EERSTE WERELDOORLOG

(montage in Powerpoint)

gratis toegang

Een organisatie van de Heemkundige Kring Pastoor Ronse

Inleiding:

Ieper is gebouwd op een rooster en zal vergaan (of verzinken) op een Tuindag.

Anno 1914 was Ieper één van die verstilde steden waar het militair vertoon en de hogere bourgeoisie het openbare leven beheersten. Op 4 augustus verklaarde Duitsland de oorlog aan België. Vanaf oktober maakte de Ieperse bevolking kennis met het oorlogsgeweld dat een onderscheid tussen rang of stand maakte. Zware beschietingen in november hadden een massale uittocht van de bevolking tot gevolg. Het kunstpatrimonium van de stad had onherstelbare schade opgelopen.

Het front kwam in noord-, oost- en zuidelijke richting op enkele kilometers van de stad te liggen: de "Ypres Salient" werd een feit; het verdere oorlogsgebeuren wijzigde de frontlijn nog nauwelijks.

Als gevolg van de Duitse aanval met gifgas nabij Steenstrate op 22 april 1915 werd beslist Ieper, dat in de Britse sector lag, te ontruimen: op 9 mei verlieten de laatste bewoners gedwongen de stad.

Ieper werd een dode stad die geregeld door de Duitsers werd beschoten maar nooit kon worden ingenomen. Aan het eind van de oorlog waren meer dan 90 % van alle huizen met de grond gelijk gemaakt of tot een ruïne herschapen.

De heropbouw van de stad kwam moeilijk van de grond. De eerste teruggekomen inwoners vonden een onderkomen in huisjes die ze bouwden met het puin van de vernielde woningen; korte tijd daarna werden houten noodwoningen ter beschikking gesteld: de 'barakkentijd' nam een aanvang. Pas vanaf 1921 kwam de bouw van een definitieve behuizing goed op dreef.

Na de oorlog kreeg de stad voor de Britten een symboolfunctie voor het eerbetoon aan de gevallen en vermiste landgenoten. Dit werd geconcretiseerd door de bouw van een herdenkingsmonument, de Menenpoort, die werd opgetrokken over de weg die de vestingsmuur aan de oostelijke zijde van de stad doorsneed en waarlangs

honderdduizenden Britse soldaten naar het oorlogsfront trokken. Velen zouden de stad nooit meer levend terugzien...

Paul Vandenbussche

Uit het archief van de Heemkundige Kring Pastoor Ronse

25 JAAR HEEMKUNDIGE KRING PASTOOR RONSE

Hoe het ooit begon

In het gezegende jaar 1979 telde de Sint-Laurentiusparochie nog twee pastoors. Eén van beiden, Willy Peirsegeale, die lachend door zijn 'bloeiende wijngaard' fietste, kon ook wel eens 'gewichtig' uit de hoek komen. Vooral als hij het had over zijn tijd als collegeleraar te Menen (1948-62) en over het vak geschiedenis.

*E.H. Willy Peirsegeale
(foto Diaclub Kiwabi, Zedelgem)*

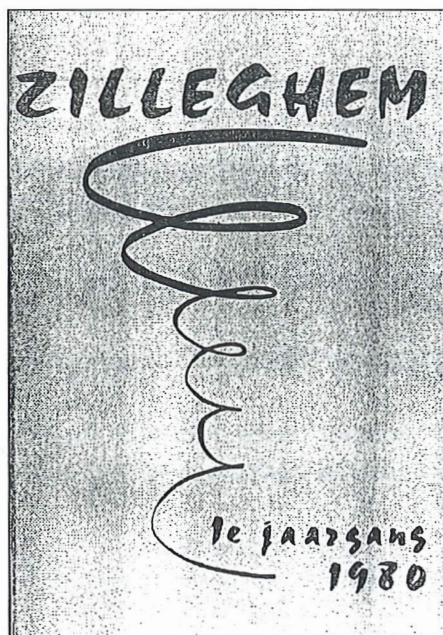
In zijn jonge parochianen Géry Cappon, Patrick Arnou en broeder Filip vond hij al gauw een klankbord voor zijn historische interesse en in de KWB kon hij zijn leraarstalenten botvieren met zijn Franse lessen.

In *De Agenda* (informatieblad van Zedelgem, uitgegeven door de Cult. Raad en gesubsidieerd door het Gemeentebestuur) van maart 1979 startte E.H. Peirsegeale een artikelenreeks over 'het gemeentelijke lager onderwijs in Zedelgem sedert 1830' (ook in het meinummer). Daar ondertekende de onderpastoor met 'vanwege de Zedelgemse Kring voor Heem- en Familiekunde: wie daar belangstelling voor heeft geve zijn naam op aan E.H. Willy Peirsegeale, St.-Laurentiusstraat 12, Géry Cappon, Schattingbeekstraat 3 of aan Patrick Arnou, Groenestraat 55. In het

meinummer voegde hij daar nog aan toe: 'Zij noteerden zorgvuldig de reeds talrijke ingekomen namen en adressen en zien verlangend uit naar nog meer liefhebbers. In september schakelde de pastoor over op de 'Zedelgense familienamen die voortkomen uit voornamen' (ook in april 1980).

Ondertussen was in de zomer van 1979 ook in de kranten een aankondiging verschenen van de heruitgave van Pastoor Ronses onvindbaar geworden werk *Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem*. Ook de stichting van een heemkundige kring en de uitgave van het tijdschrift *Zilleghem* vanaf 1980 kregen in hetzelfde artikeltje veel aandacht.

En de pastoor en zijn medewerkers hielden woord. In het voorjaar van 1980 verscheen het eerste nummer van *Zilleghem* en op 18 april stond Alfons Ryserhove met zijn 'moordzaken van Beernem' op de affiche. Wat een start!

HEEMKUNDIGE KRING PASTOOR RONSE

25 JAAR

FEESTPROGRAMMA

13 november 2004

- 18.00 u *Ontvangst op het gemeentehuis*
- toespraken door
    - een vertegenwoordiger van het schepencollege
    - de voorzitter van de Heemkundige Kring
  - optreden van Erik Wille (marktzanger)
  - receptie aangeboden door het Gemeentebestuur
- 19.30 u *Feestmaal in de zaal Memling (Groenestraat)*
en tweede optreden van Erik Wille

De inschrijvingen
voor zowel de ontvangst op het gemeentehuis als
voor het feestmaal
gebeuren met de hierbij gevoegde inschrijvingskaart.

